

باسمه تعالی

دانشگاه الزهراء

دانشکده الهیات

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته فقه و مبانی حقوق

عنوان: بررسی توهین به مقدسات در فقه امامیه و قانون مجازات

اسلامی

نام استاد راهنما:

دکتر فریبا حاجی علی

استاد مشاور:

حجت الاسلام دکتر سید مسلم حسینی ادیانی

نام دانشجو:

محبوبه معدنچی

زمستان ۱۳۹۰

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

باسمه تعالی

دانشگاه الزهراء

دانشکده الهیات

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته فقه و مبانی حقوق

عنوان: بررسی توهین به مقدسات در فقه امامیه و قانون مجازات

اسلامی

نام استاد راهنما:

دکتر فریبا حاجی علی

استاد مشاور:

حجت الاسلام دکتر سید مسلم حسینی ادیانی

نام دانشجو:

محبوبه معدنچی

زمستان ۱۳۹۰

کلیه دستاوردهای این تحقیق متعلق به
دانشگاه الزهراء (س) است.

تقدیم به :

**به صاحب و مولایمان در عصر حاضر، فرزند زهرا، مهدی
موعود، او که فرزند نباء عظیم است و جهان تشنه عدالتش؛**

و

تقدیم به رهبر فرزانه امت اسلامی، سلاله پاک زهرا

سید علی حسینی خامنه‌ای

او که بذر امید دستیابی به مرجعیت علمی را در دل‌هایمان

کاشت.

تقدیم به :

**پدر و مادر بزرگوارم که هر چه دارم از محبت و دعای خیر
آنهاست؛**

همسر مهربان و فداکارم به خاطر حمایت‌های بی‌دریغش؛

و

همه اساتیدی که توفیق کسب علم را از آنها داشته‌ام به ویژه

دکتر فریبا حاجی علی

و

حجه الاسلام دکتر سید مسلم حسینی

چکیده

امروزه با گسترش دین اسلام در سراسر جهان و به ویژه در کشورهای غربی، دولتمردان این کشورها که گسترش این دین مبین را در تضاد با منافع خود می دانند به شیوه های مختلف سعی می کنند مانع این گسترش شده و دید مردم جهان را از طریق رسانه های خود نسبت به این دین مقدس بد بین بسازند که یکی از شیوه های آنها اهانت به مقدسات این دین می باشد. که به ویژه در سال های اخیر گسترش زیادی پیدا کرده است.

در این راستا محقق در این پایان نامه تمرکز خود را بر روی این موضوع قرار داده و سعی نموده است با تعریف دقیق مفهوم اهانت به مقدسات به بررسی فقهی و حقوقی این مفهوم از دیدگاه شارع مقدس و حقوق مجازات اسلامی پرداخته و مصادیق اهانت به مقدسات در دین مبین اسلام را احصاء و همچنین به بیان ارتباط این مفهوم با آزادی و به ویژه آزادی بیان پرداخته است.

محقق در پایان پژوهش به این نتیجه دست یافته است که اهانت به مقدسات بر اساس منابع چهار گانه قرآن، سنت، عقل و اجماع حرام بوده و همچنین در قانون مجازات اسلامی نیز در ماده های 513 و 514 نیز به عنوان جرم شناخته شده است.

در بررسی مصادیق اهانت به مقدسات، محقق مصادیق ذیل را به عنوان مصادیقی که اهانت به آنها حرام بوده و دارای مجازات می باشد دست یافته است:

ذات اقدس باری تعالی، وجود مقدس نبی مکرم اسلام (ص) و ائمه هدی (ع) و صدیقه طاهره (س) و انبیاء عظام (ع)، اهانت به مومنین و امکانه متبرکه و قرآن

همچنین محقق با تبیین مفهوم آزادی و انواع گوناگون آن همانند آزادی عقیده، بیان، دین به این نتیجه دست یافته است که منظور از این آزادی ها به هیچ وجه جواز اهانت به مقدسات اسلامی نبوده و در واقع اهانت به مقدسات خود از بین برنده آزادی پیروان این دین الهی است.

واژگان کلیدی:

اهانت، مقدسات، اهانت به مقدسات، افتراء، قذف، سب و شتم، آزادی

فهرست

مقدمه ۱۲

فصل اول: کلیات ۲۰

بخش اول: معناشناسی واژگان و اصطلاحات 22

مبحث اول: واژه اهانت ۲۲

مبحث دوم: واژه مقدسات ۲۴

مبحث سوم: واژگان مشابه با اهانت: ۲۶

الف) افتراء ۲۶

ب) قذف ۲۸

ج) سب و شتم: ۳۰

بخش دوم: تاریخچه بحث اهانت به مقدسات 34

سنگ نبشته حمورایی ۳۵

در آیین زردشت: ۳۷

در کتاب مقدس (تورات و انجیل): ۳۹

در تعالیم اسلام: ۴۲

فصل دوم: بررسی فقهی توهین به مقدسات ۴۷

بخش اول: بررسی ادله فقهی توهین به مقدسات 49

۱- قرآن ۴۹

۲- سنت ۶۸

۳- دلیل عقلی: ۷۲

الف: حکم عقل ۷۲

ب: سیره عقلاء ۷۴

۴-اجماع 75

بخش دوم: توهین به مقدسات در اسلام از دیدگاه فقهاء 77

مبحث اول: توهین به مقدسات از دیدگاه فقهاء امامیه 77

مبحث دوم: توهین به مقدسات از دیدگاه سایر مذاهب اسلامی 80

مذهب حنفیه 81

مذهب مالکیه 81

مذهب شافعیه 82

مذهب حنبلیه 83

بخش سوم: مصادیق اهانت به مقدسات 86

مبحث اول: ذات اقدس باری تعالی 86

مبحث دوم: سب‌النبی 88

مبحث سوم: ملحقات سب‌النبی 91

گفتار اول: سب امیر مومنان علی (ع): 91

گفتار دوم: سب حضرت فاطمه زهرا (س) 92

گفتار سوم: سب ائمه معصومین (ع) 94

گفتار چهارم: سب‌الانبیاء عظام (ع) و سایر لواحق 95

مبحث چهارم: هتک دیگر مقدسات مذهبی 96

گفتار اول: هتک و اهانت به قرآن 98

گفتار دوم: هتک و اهانت به مکه مکرمه و کعبه معظمه 99

گفتار سوم: هتک و اهانت به امکنه مذهبی و تربت حسینی 101

گفتار چهارم: هتک و اهانت به مؤمنین 104

بخش چهارم: بررسی مجازات توهین به مقدسات 106

گفتار اول: مجازات توهین به مقدسات 106

- ۱- مجازات توهین به مقدسات در نظام حقوقی اسلام ۱۰۷
- ۲- مجازات توهین به مقدسات در نظام حقوقی کامن‌لا (امریکا و انگلیس) ۱۰۸
- گفتار دوم: اجرای مجازات توهین به مقدسات ۱۰۸

۱۱۲ فصل سوم: بررسی حقوقی جرم توهین به مقدسات

- بخش اول: بررسی جرم توهین به مقدسات در حقوق موضوعه 114
- مبحث اول: عنصر قانونی ۱۱۵
- مبحث دوم: عنصر مادی ۱۱۶
- مبحث سوم: عنصر معنوی ۱۲۵
- بخش دوم: بررسی جرم توهین به مقدسات در حقوق عرفی 129
- الف: جرم توهین به مقدسات در نظام حقوقی کامن‌لا (انگلیس و امریکا) ۱۲۹
- ب: جرم توهین به مقدسات در نظام حقوقی آلمان ۱۳۱
- ج: جرم توهین به مقدسات در نظام حقوقی نروژ ۱۳۲
- بخش سوم: فلسفه جرم انگاری توهین به مقدسات 134

۱۴۰ فصل چهارم: ارتباط توهین به مقدسات با حقوق بشر

- بخش اول: مفهوم آزادی 143
- مفهوم آزادی در غرب ۱۴۳
- آزادی در اندیشه اسلامی ۱۴۵
- تفاوت آزادی در غرب و اسلام ۱۵۰
- نتیجه گیری: ۱۵۲
- بخش دوم: حق آزادی عقیده و بیان در قوانین 156
- اسناد بین‌المللی حقوق بشر: ۱۵۶
- قوانین بین‌المللی در حقوق موضوعه ایران ۱۶۰

بخش سوم: اقسام آزادی مرتبط با بحث توهین به مقدسات 169

الف: حق آزادی بیان ۱۶۹

احادیث ۱۷۴

سیره پیامبر و امامان معصوم ۱۷۸

مستثنیات آزادی بیان ۱۸۶

ب: آزادی عقیده ۱۹۸

ج: آزادی دین ۲۲۰

سکولاریسم و حيله آزادی عقیده ۲۲۵

مفهوم سکولاریسم ۲۲۵

سکولاریسم از منظر دین اسلام ۲۳۷

اهانت به ادیان با حربه آزادی بیان ۲۵۱

اهداف غرب از ارتکاب اهانت به مقدسات اسلامی ۲۵۲

انواع برخورد احتمالی مسلمین با این توهین ها ۲۵۳

نتیجه گیری ۲۵۶

از جمله آفات رو به رشد و نگران کننده موجود در جامعه‌ی ما و بلکه در سطح کلان به وسعت دنیا، آفت قداست‌گریزی، قداست‌زدایی، قداست‌ستیزی و مبارزه با ارزشهای والای دینی و مذهبی است. که ضربات سخت و سنگینی را بر پیکر امنیت، آسایش و آرامش اجتماعی فرود می‌آورد، و ثبات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی را تهدید می‌کند.

یگ نگاه زودگذر به فهرستی از ناهنجاری‌های اخلاقی اجتماعی (از قبیل آدم‌ربایی، قتل عمد، سرقت، قاچاق مواد مخدر، روابط نامشروع، کلاه‌برداری، درگیریها، و ترویج فساد و بی‌بند و باری) معضلات اداری سیاسی و اعتقادی (همانند بازیچه قرار دادن دین، دهن کجی به ارزشهای اسلامی، ارتداد، ترویج باطل و مبارزه با باورهای دینی و مکتبی) و بالاخره توهین به مقدسات مذهبی و صدها کج‌روی‌های رنج‌آور دیگر، نمایشی است از هجران و جدایی آدمیان از ارزشهای دینی و حرکت به سمت و سوی مادی‌گری.

در دنیای متمدن و پیچیده‌ی امروزی، اساسی‌ترین نیاز بشر، ایجاد امنیت و آسایش در پرتو عدالت بر محور حق‌گرایی، و راه یافتن در جهت تحکیم ارزشهای دینی و گام نهادن در مسیر خدا جویی، خداشناسی و خداپرستی است. تحقق این نیاز دیرینه‌ی بشر، به اندازه‌ای مهم و در خور توجه است که اسلام، آنرا به عنوان یکی از مهمترین اهداف پیام‌آوران بزرگ الهی مطرح کرده است چنانکه خداوند در آیه ۲۵ سوره حدید می‌فرماید:

(لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ)

و همگان را به ایجاد و قوام پایه‌های قسط و عدل، فرامی‌خواند.

احترام به انسان یکی از اصول مسلم تربیت، و نشان رشد و شکوفایی فرهنگی و لازمه‌ی ایجاد روحیه‌ی بشرخواهی و تحکیم مبانی اخلاقی و قوام پایه‌های صلح و دوستی است. و از سوی دیگر، عدم رعایت این صفت نیک، موجب اختلافات،

کدورتها، دشمنی‌ها و احیاناً جنگهای کوچک و بزرگ، قتل عام‌ها و کشتارهای دسته جمعی گردیده و هزینه‌های سخت و سنگینی را بر فرد و جامعه تحمیل خواهد کرد.

احترام به افراد بشر، اعم از مسلمان و غیر مسلمان، اصلی است که همواره آموزه‌های دینی و آموزگاران بزرگ بشر و پیشوایان دین بر آن تاکید داشته‌اند و تکیه بر باورهای مشترک ادیان را طریق گردهمایی و همبستگی اجتماعات بشری، قلمداد نموده‌اند. «قل تعالوا الی کلمه سوا بیننا و بینکم..»

امیرالمومنین علیه السلام در نامه ۳۵ نهج البلاغه به مالک اشتر می‌نویسد: مالک! قلبت بایستی مال‌آمال از عشق به مردم باشد، همگان را دوست بدار، مبادا چونان حیوان شکاری خوردن آنان را غنیمت دانی؛ زیرا مردم دو دسته‌اند، دسته‌ی برادر دینی تو، و دسته‌ی دیگر همانند تو در آفرینش می‌باشند.

منظور از احترام گزاردن، ارج نهادن به آن چیزی است که نزد دیگران عزیز و گرامی است و افراد بدان تعلق دارند، آن امور ممکن است که حیثیت و موقعیت اجتماعی، اموال، سلامتی جسمی و روحی افراد و از همه بالاتر باورها و اعتقادات دینی و مذهبی باشد که نزد انسانها عزیزترین و پربهاترین چیز است، بطوریکه اغلب، برای حفاظت و مواظبت از این آرمانهای مقدس از بذل مال و جان دریغ نمی‌کنند.

احترام به افراد بشر، اعم از مسلمان و غیر مسلمان، اصلی است که همواره آموزه‌های دینی و آموزگاران بزرگ بشر، و پیشوایان دین بر آن تاکید داشته‌اند و تکیه بر باورهای مشترک ادیان را طریق گردهمایی و همبستگی اجتماعات بشری، قلمداد نموده‌اند.

مساله‌ی پژوهش :

انسان خلیفه الله است و هرانسانی دارای عقاید و ارزشهایی است که برای آن ارزشها احترام و حرمتی قائل است. هیچکدام از ادیان و مکاتب فکری اصیل، اهانت به مقدسات خود و دیگران را جایز ندانسته است و همه ادیان و قوانین بشری حمایت از حیثیت و شرف و کرامت انسانی و معنوی را از وظایف خود می‌دانند. به عنوان مثال قوانین زردشت بر سه پایه گفتار نیک، کردار نیک و پندار نیک استوار بوده است و زردشت خود را

دشمن دروغ و یاور راستی معرفی کرده است. و در کتاب تورات حفظ حرمت روز شنبه یک عهد مقدس تلقی شده است که شکستن حرمت آن عقوبت دارد و در آموزه های دین اسلام اهانت و بهتان از گناهان کبیره و مخالف کرامت انسانی یاد شده است از این رو در مکتب اسلام اهانت به ارزشهای خود و دیگران جایز دانسته نشده است. اما سوال موجود در این زمینه، قلمرو و مصادیق اهانت و مقدسات و مجازات های مربوط به آن می باشد که سعی داریم به طور مفصل در فقه امامیه و قانون مجازات اسلامی این موضوع را بررسی کرده و همچنین بیان نماییم که آیا بحث اهانت به مقدسات با آزادی بیان منافاتی دارد یا خیر و محدوده آزادی بیان تا کجا می باشد. و همچنین نحوه تعامل بحث اهانت به مقدسات مذهبی با آزادی مطرح شده در حقوق بشر و قوانین بین المللی چگونه است؟

پرسشهای پژوهش:

۱. ادله فقه امامیه در تحریم اهانت به مقدسات مذهبی چیست؟
۲. قلمرو و مصادیق اهانت به مقدسات مذهبی در فقه امامیه و قانون مجازات اسلامی چه می باشد؟
۳. آثار فقهی و حقوقی مترتب بر جرم اهانت به مقدسات مذهبی چه می باشد؟
۴. چرا از دیدگاه قوانین موضوعه ایران اهانت به مقدسات به عنوان یک جرم تلقی می شود؟

فرضیه های پژوهش:

۱. ادله فقه امامیه در تحریم اهانت به مقدسات مذهبی شامل موارد زیر می باشد:
- کتاب: مثل آیه ۱۴۸ نساء: لایحب الجهر بالسوء من القول الا من ظلم
 - سنت: مثل روایتی که از امام صادق (ع) نقل شده است که فرمودند که جدم رسول خدا فرمودند ... هر کس بشنود که کسی درباره من دشنام می گوید بر شنونده واجب است که او را بکشد.
 - سیره عقلاء
 - اجماع

۲. قلمرو اهانت به مقدسات شامل توهین و انکار خدا، پیامبران، اولیاء خدا، ائمه و ضروریات دین می باشد و از جمله مصادیق آن هتک به قرآن، کعبه، بقاع متبرکه، ولایت فقیه و مومنین می باشد.
۳. در فقه امامیه حکم اهانت به مقدسات حرمت و حتی حکم به ارتداد بوده و دارای مجازات مرتد می باشد. ولی در حقوق موضوعه ایران علاوه بر ممنوعیت برخی مصادیق، مجازات به صورت اعدام و حبس بیان شده است
۴. اهانت به مقدسات جرم می باشد زیرا امنیت حقوقی در بعد فرهنگی، اجتماعی، عقیدتی و خصوصاً روانی افراد را به خطر می اندازد.

جرم اهانت به مقدسات با بحث آزادی موجود در حقوق بشر منافاتی ندارد چرا که مرز آزادی تا آنجایی است که امنیت و حقوق دیگران را ضایع نسازد و اهانت به آنچه که در نزد اهل شریعتی محترم است، تجاوز به حقوق فردی و اجتماعی آن افراد می باشد.

اهداف پژوهش و ضرورت آن:

اهداف:

این پژوهش به دنبال دستیابی به اهداف ذیل می باشد:

۱. بررسی اهانت به مقدسات در فقه امامیه و قانون مجازات اسلامی
۲. تبیین مصادیق اهانت به مقدسات
۳. جلوگیری از توجیه جرم اهانت به مقدسات

ضرورت:

توهین به مقدسات اسلامی در سال های اخیر به شکل چشمگیری افزایش یافته است که این اهانت ها دارای تعدد، تنوع، گرایش و انگیزه های متفاوت و بیشتر متوجه ساحت مقدس پیامبر گرامی اسلام، قرآن کریم و ولایت فقیه می باشند. واضح است که این مساله روشی هدفمند از سوی جوامع غربی و دشمنان داخلی است که بهتر است آن را جنگ نرم و خاموش با هدف تخریب چهره اسلام و مسلمانان بنامیم. از این رو محقق به

بررسی این موضوع پرداخته تا انشاءالله بدین وسیله در راه صیانت از اسلام و ارزش های آن گامی هر چند ناچیز برداشته باشد

پیشینه پژوهش:

الف) کتاب

بر اساس بررسی های صورت گرفته کتابی با این عنوان منتشر نشده است اما در محتوای برخی کتب ذیل مباحث جرائم علیه امنیت به این مساله اشاره شده که نقص این کتب این است که به صورت جامع به این موضوع توجه نکرده اند همانند کتاب حقوق جزای اختصاصی به نویسندگی ایرج گلدوزیان

ب) پایان نامه

در میان پایان نامه های انجام شده دو پایان نامه زیر ارتباط بیشتری با موضوع پژوهش را دارا می باشند:

۱. جرم اهانت به مقدسات تالیف موسوی کمانی دانشجوی حقوق دانشگاه شهید بهشتی

۲. اهانت به مقدسات در قانون مجازات اسلامی و بررسی ادله آن از محمد صادق دبیری دانشجوی حقوق دانشگاه امام صادق (ع)

این دو پایان نامه به ادله فقهی اهانت در قرآن و روایات و تعارض اهانت با آزادی بیان و چرایی جرم بودن آن در قوانین موضوعه پرداخته اند و به دلیل حقوقی بودن این دانشجویان آنها کمتر به مباحث فقهی توجه نموده اند محقق علاوه بر مباحث جدید حقوقی به بررسی فقهی مستدل و مستند نیز در این زمینه پرداخته است.

ج) مقاله

پیرامون این موضوع مقالاتی به رشته تحریر در آمده است که به عنوان مثال می توان به مقاله زیر اشاره کرد:

جرم اهانت به مقدسات در نظام اسلامی و کامن لو تالیف سید حسین هاشمی

این مقاله هم تنها به جنبه حقوق پرداخته و به جنبه فقهی کمتر پرداخته است.

روش تجزیه و تحلیل داده ها:

تحقیق از نظر گردآوری اطلاعات، کتابخانه ای و روش تجزیه و تحلیل داده ها به صورت نقد و تحلیل محتوایی است.

ترتیب و شیوه بحث:

با توجه به هدف تحقیق محقق مباحث خود را در قالب فصول ذیل به رشته تحریر در آورده است:

فصل اول: کلیات

در این فصل به بیان واژگان کلیدی تحقیق و تشریح معنای آن‌ها پرداخته شده و پس از آن به تاریخچه بحث توهین به مقدسات اشاره گردیده است.

فصل دوم: بررسی فقهی توهین به مقدسات

در فصل دوم مسئله توهین به مقدسات را به صورت تفصیلی از دیدگاه فقهی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داده شده است. این فصل دارای چهار بخش اساسی ذیل می‌باشد:

۱. بررسی ادله فقهی حرمت اهانت به مقدسات که عبارتند از: قرآن، سنت،

عقل، اجماع

۲. بررسی مبانی فقهی توهین به مقدسات در اسلام از دیدگاه فقهاء مذاهب

اسلامی

۳. مصادیق اهانت به مقدسات: سب حق تعالی، سب النبی، ملحقات سب النبی،

هتک مقدسات مذهبی

۴. مجازات توهین به مقدسات

فصل سوم: بررسی حقوقی جرم توهین به مقدسات

در فصل سوم مسئله توهین به مقدسات را به صورت تفصیلی از دیدگاه حقوقی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داده شده است. یعنی در واقع بررسی این موضوع که

در حقوق اسلامی، توهین به مقدساتی همچون «پیامبر» گرامی اسلام (ص) و «ائمه معصومین مورد حمایت حقوقی قرار گرفته و از جرایم مهم به شمار می‌رود این فصل دارای سه بخش اساسی می‌باشند که عبارتند از:

۱- بررسی جرم توهین به مقدسات در حقوق موضوعه

۲- بررسی جرم توهین به مقدسات در حقوق عرفی

۳- فلسفه جرم انگاری توهین به مقدسات

فصل چهارم: ارتباط بحث توهین به مقدسات با حقوق بشر و حقوق بین‌الملل

در فصل چهارم به بررسی ارتباط توهین به مقدسات با حقوق بشر پرداخته شده است. که دارای سه بخش ذیل می‌باشد:

۱: مفهوم آزادی در اسلام و غرب

۲: حق آزادی عقیده و بیان در قوانین حقوق بشر و در حقوق موضوعه ایران

۳: اقسام آزادی مرتبط با بحث توهین به مقدسات: آزادی بیان، آزادی عقیده، آزادی انتخاب دین و تغییر مذهب

فصل اول

کلیات

فصل اول : کلیات

با توجه به اینکه لازمه انجام یک پژوهش صحیح بیان واژگان کلیدی تحقیق و تشریح معنای آن‌ها می‌باشد در این فصل به تبیین موضوع و روشن‌گری آن پرداخته می‌شود پس از آن به تاریخچه بحث توهین به مقدسات اشاره می‌شود. لذا این فصل که کلیات نام دارد دارای دو بخش می‌باشد.

بخش ۱: معنانشناسی واژگان و اصطلاحات

۱: واژه اهانت در لغت و اصطلاح

۲: واژه مقدسات در لغت و اصطلاح

۳: واژگان متشابه

۳-۱: افترا

۳-۲: حذف

۳-۳: نسب و شتم

بخش ۲: تاریخچه اهانت به مقدسات

۱: تاریخچه اهانت به مقدسات در تمدن‌های کهن

۲: تاریخچه اهانت به مقدسات در آیین زردشت

۳: تاریخچه اهانت به مقدسات در آیین یهود و

مسیحیت

۴: تاریخچه اهانت به مقدسات در تعالیم اسلام